

„БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ВСІХ“ ч. 6.

КОНАН ДОЙЛЬ.

Шість Наполеонів.

З пригод Шерльока Хольмса.

Львів, 1924.

КОНАН ДОЙЛЬ.

ШІСТЬ НАПОЛЕОНІВ.

Л Ї В І В,
В друк. Ставропільського Інституту під упр. А. Яськова
1924.

Шість Наполеонів.

Не було нічого незвичайного, що інспектор Лестрад із Скотленд Ярду вступав до нас вечером.

Відвідини його були приємними для Хольмса, бо він приносив завжди свіжі відомості про випадки в головнім уряді поліції.

Хольмс уважно прислухувався оповіданням Лестрада і радо уділював йому порад та вказівок.

Одного вечера Лестрад, поговоривши про погоду та газетні новини, впав в задуму і мовчки кури́в сигару.

Хольмс поглянув на нього.

— Нема там нічого нового?

— Нічого серйозного, пане Хольмсе.

— Оповідайте но!

Лестрад усміхнувся.

— Як бачу, від вас, пане Хольмсе, не схова-
всья. Справді маю щось на серці, але це така
дрібничка, що не хотівби вас клопотати. З дру-
гого боку є та справа дуже дивна, а оскільки я
знаю, ви власне й кохаєтесь в надзвичайних

справах. Хоч, на мою думку, вона скорше належить до доктора Ватсона, ніж до нас.

— Отже щось хоробливого? спитався я.

— Так, щось хоробливе — відповів Лестрад — навіть божевільне. Чи можете собі уявити, що-би тепер ще був чоловік, який зненавидівби Наполсона І. до тої степени, щоб нищити всі його бюсти, де лиш тільки зможе їх дістати.

Хольмс байдуже опустився на крісло.

— То не для мене — сказав.

— І я так думав. Однак, коли хтось вкрадається вночі до чужої хати і там краде та нищить бюсти Наполсона, то крім лікаря й поліція мусить ним зайнятись.

Хольмс знова випростувався.

— Вломання! Се вже щось більш цікаве!

Оповідайте далі.

Лестрад вийняв з кишені свій урядовий нотатник, щоби при допомозі записок пригадати собі поодинокі подробиці.

— Перший випадок стався перед чотирма днями — оповідав далі. — Було се у Морза Хедзона, власника склепу з образами та бюстами при вулиці Кенінгтон. Купець на хвилюку вийшов з фронтового склепу, коли нагло почув сильний тріск. Вбіг скоро і побачив, що бюст Наполсона, який стояв на столі з різними другими фігурами, лежить на землі потовчений на кавалки. Він ви-

біг на вулицю, але нікого не побачив, як рівнож не знайшов ніяких вказівок, щоби викрити злочинця.

Здавалося, що се один з тих безглузвих актів нищення мистецьких творів, що час від часу трапляються. Вартість бюсту виносила ледве кілька шилінгів, а ціла справа видалася дуже дрібною, щоб починати слідство. Другий випадок був уже поважнішим, а zarazом і дивнішим. Трапився він минулої ночі.

При вулиці Кенінгтон, о кілька сот метрів від склепу Хедзона, мешкає добре знавий лікар Бернікоут, який має широку практику на північ від Темзи. Помешкання його та головний консультаційний pokіi знаходяться при вулиці Кенінгтон, але крім того він дає поради ще й при вулиці Лювер Брікстон.

Сей доктор Бернікоут є гарячим приклонником Наполеона I. і має багато образів та книжок про французького цесаря. Одного з них він поставив у передпокою свого дому на вулиці Кенінгтон, а другого на комині в консультаційнім pokoю при вулиці Лювер Брікстон.

Коли сьогодні доктор Бернікоут прийшов до свого помешкання то спостеріг, що вночі хтось вломився до помешкання. Там однак нічого не бракувало, крім бюста Наполеона у передпокою. Хтось виніс його і міцно кинув ним в мур городу; там ще лежали кавалки бюста.

Хольмс затирав руки.

— Се дійсно дуже дивно — сказав.

— Та й я так думав, що се вас зацікавить.

Дозвольте однак далі оповісти: справа ще не скінчена. Около полудня удався доктор Бернікоут до свого консультаційного покою на Лювер Брікстон і побачив відчинене вікно. Кусники другого бюсту лежали на землі; на місці, де той бюст стояв, хтось потовк його.

В обох випадках злочинець, чи може умово хорий, не полишив нам ніякого сліду, щоб можна було його викрити.

Ось такі то факти, пане Хольмсе!

— Вони є незвичайні і справді дивні — сказав Хольмс. — Не моглиб ви мені сказати, чи оба бюсти доктора Бернікоута були цілком подібні до того, що його розбито у Хедзона?

— Були се копії того самого моделю.

— Ся обставина свідчить, що винуватий робив се не під впливом ненависти до Наполеона.

В Лондоні є тисячі фігур сього великого володаря світа, і булоб майже неможливим, щоб якийсь божевільний випадково винайшов власне три копії того самого моделю.

— І я так думав, відказав Лестрад. — З другого боку Хедзон достарчав бюсти для цілої тої дільниці, а сі три голови були одинокі в своїм роді і стояли вже довгий час в його склепі. Мимо того — що в Лондоні є дуже багато

бюстів Наполеона — можливо що в тій дільниці були тільки сі три. Фанатик, що походив би з тої околиці, міг сим розпочати загальне нищення.

Що ви про се думаєте, пане докторе Ватсоне?

— При тім роді хвороби все є можливе, пояснив я. — Маємо тут очевидно з тим родом божевілля, яке новіjšа психіатрія означає „*Idée fixe*“. Воно виявляється непомітно, а хорий поза тим може бути зовсім нормальним. У чоловіка, що заглиблювався в історії Наполеона, або якого родичі з причини Наполеонівських війн потерпіли кривду, могла витворитися така „*Idée fixe*“. Під її впливом він бувби спосібним до всякого насильства.

— Твої медичні висновки не дуже промовляють до мого скептичного розуму, любий Ватсоне, — сказав Хольмс, хитаючи головою. — Не можу собі уявити, щоби навіть найсильніjšа „*Idée fixe*“ дала можливість твоєму цікавому хорому викрити оба бюсти доктора Бернікута.

— Ну, а якже ти пояснюєш се?

— Я взагалі не можу ще з'ясувати собі цілої справи. Хочу тільки зауважити, що той дивак кермується якоюсь певною метою і робить се з розумом.

Так наприклад, з помешкання доктора Бернікута, де шум мігби побудити родину, він забрав бюст та розбив його на подвір'рю, а в другім покою,

де тої небезпеки не було, зараз же на місці потовк його.

На другий день, коли я вдягався, хтось постукав у двері моєї спальні. Увійшов Хольмс з телеграмою в руці.

Відчитав її голосно:

„Прибути зараз, вулиця Піта, 131. Лестрад“.

— Щож там могло статись? — спитав я.

— Не знаю — щось зайшло. Припускаю однак, що се є продовження історії з бюстами. В тім випадку наш приятель, нищитель образів, перенісся очевидно до іншої дільниці. Свідання вже на столі, Ватсоне, а фіякер чекає перед домом.

За пів години ми були на вулиці Піта. Се мала спокійна вуличка близько оживленої промислової дільниці Лондону.

Коли ми приїхали, зобачили цілий натовп цікавих, що облягли штахети перед домом. Хольмс дав знак свиставкою.

— Справді, Ватсоне, мусів тут бути що найменше замах на життя, напевно, бо инакше не булоби тут газетного репортера. Дивись як він нахилиється, мало що не скрутив шиї; се вказує на якесь насильство. А щож се має значити? Вищі ступені сходів мокрі, а нищі сухі. Ага! при вікні бачу Лестрада; він нам все вяснить.

Лестрад прийняв нас із поважною міною та

запровадив до сальону, де ходив міцно схвилюваний старий добродій в не дуже чистім шляф-року. Лєстрад представив його, як власника сего дому, пана Горація Геркера „із синдикату центральної преси“.

По тім сказав.

— Туг та сама справа з бюстами Наполеона. Здавалось мені, що вона вас вчєра увечєрі дуже зацікавила, пане Хольмсе, через те я й думав, що ви охоче почуєте її продовження. Справа та сталася вже поважнїйшою.

— До чого отже дійшло?

— До душогубства. Пане Геркєре, будь ласка, оповідайте докладно цілий перебіг справи.

Пан в шляф-року повернувся до нас. Був дуже пригнічений.

— Се один з найдивнїйших випадків. Ціле моє життя збирав я всякі новини та описував їх в газетах, а тепер, коли у самого мене стався незвичайний випадок, я до того стєпеня змішаний, що не можу порядно скласти ані одного речєння.

Як би се сталося в чужім домі, я у вечірнім числі розписавсяби на дві шпальти. А тепер я не здібний відочого; тільки розповідаю другим цілу справу та придивляюсь, як вони її зуживають. Колиб ви, пане Хольмсе, — знаю ваше назвиско — змогли вияснити сю загадкову справу, то я діставби повне задоволення.

Хольмс сидів і слухав.

— Мені здається, що причиною сеї справи є бюст Наполеона, якого я купив до сеї кімнати. Набув я його перед чотирма місяцями за малі гроші в склепі братів Гердінгів на Гайт Стріт. Я працюю в газетах і тому часто сижу над роботою цілими ночами аж до рана.

Так було й минулої ночі. Сидів я, як звичайно, в тій кімнаті, що знаходиться на найвищій поверсі ззаду. Було близько третьої години, коли я почув на долі якийсь шелест.

Послухав трохи, але більше нічого не рушалося. Я подумав, що той шелест йшов з вулиці. Минуло може хвилин з п'ять. Нагло почувся страшний крик, найстрашніший, який коли буть приходилося мені чути. Ціле жигтя лунало мені в ухах! Хвилину сидів я на кріслі, ніби прибитий страхом, далі схопив гачок до грубки та побіг на діл по сходах. Коли увійшов до сього покою, вікно було відчинене, а бюст зник. Як злодій міг злакомитись на таку річ, для мене незрозуміло, бо був то звичайний гіпсовий відлив малої вартости.

Як ви бачите, тільки довгоногий чоловік міг так скочити, щоби досягнути найвищого ступеня сходів.

Коли я відчинив браму і вийшов, то в темряві майже впав на труп. Швидко вернувся та взяв свічку. На сходах лежав якийсь чоловік зі

стуленими колінами та широко розкритими устами. На шиї він мав велику рану та підплив кривлею. Я скрикнув і мабуть зімлів, бо не пригадую собі більше нічого аж до хвилі, коли побачив поліцаїв, що стояли похилені надімною.

— А хтож був той забитий? — спитав Хольмс.

— Не було в нас ще часу про се дізнатися — відповів Лестрад. — Зобачите його в трупарні. Є се високий, міцний чоловік, з опаленим лицем. Вбраний убого, але робить вражіння, що не належить до робітничої класи. Побіч нього в калюжі крові лежав шведський ніж. Чи ним убито — не знаю. Убрання вбитого не позначено ніякими буквами. В кишенях знайшли тільки яблуко, кавалок шнура, плян Лондону та якусь фотографію. Маю її тут. На ній ви побачите чоловіка рухливого з малп'ячими рисами та звірячими бровами, нижня частина лица виглядає як у пав'яна.

— А щож сталося з бюстом? — спитав Хольмс, докладно розглядаючи фотографію.

— Про се повідомили нас перед вашим приходом. Знайшли його в городі якогось незамешканого дому при вулиці Кемпдона. Його розбито на кавалки. Хочу зараз піти оглянути. Мабуть і ви підете зі мною?

— Розуміється. Однак перед тим я хотівби

тут трохи розглянутися. — Хольмс почав придивлятися до вікна й оглянув городець.

— Той драб або має дуже довгі ноги, або вміє знаменито скакати, сказав він. З городу було дуже трудно дібратись до вікна й відчинити його.

— Чи ви, пане Геркере, підете з нами оглянути рештки бюсту? спитався Лестрад.

Непотішений газетяр тим часом сидів при бюрку.

— Я спробую зужитковати сю справу, хоч перші видання вечірніх газет принесуть вже великі звідомлення. Таке то вже моє щастя!

Виходячи, ми почули, як перо його заскрипіло по папері. Місце, де знайшли кавалки бюсту, було віддалене о кілька сот метрів. Тут перший раз побачили ми рештки бюсту Наполсона, що викликав в душі загадкового незнайомого таку страшну ненависть.

Хольмс підняв кілька кавалків та уважно їх розглянув. Вираз його лица та ціле його заховання показали мені, що він щось відкрив.

— Ну, і що? — спитав Лестрад.

Хольмс здвигнув плечима.

— Далеко нам ще до цілі — сказав. — В кождім разі маємо де-які вказівки, якими можемо кермуватись. Сі кілька куснів гіпсу для того злочинця мали більшу вартість ніж життя людини. Але маємо ще цікаву обставину! Чо-

му злочинець, як що йому розходилося тільки о нищення бюсту, не розбив його в домі або перед ним.

— Мабуть, заскочений тим другим чоловіком не знав, що й робити.

— Так, можливо. Однак звертаю вашу увагу на місце, де саме розбито бюст.

Лєстрад поглянув на мого приятеля.

— Дім той порожній; він знав, що тут йому ніхто не перешкодить.

— Се так, але при тій же вулиці є ще один порожній дім, коло якого він мусів переходити, заки прийшов сюди.

Чому не розбив бюсту в тім городі? Бо чим далше відходив, тим небезпека, що його хтось зобачить, збільшувалася.

— Тут кінець мого сприту — сказав Лєстрад.

Хольмс показав на вуличну ліхтарню над нами.

— Тут міг бачити, а там — ні. Се і було причиною.

— Се слухна увага — сказав Лєстрад. — Тепер пригадую собі, що і бюст доктора Бернікоута було потовчено близько лампи. Але який же висновок ви робите, пане Хольмсе!

— Не треба про се забувати — треба се завше мати на увазі. Може в дальшому перебігу справи ми змушені будемо звернути на се пильну увагу.

Що ви, пане Лєстраде, думаєте тепер робити?

— Мені здається найкраще буде, перше довідатись, хто є забитий. В тому не буде трудності. Коли знатимемо, хто він та хто його товариші, легко довідаємося, що він робив минулої ночі при вулиці Піта, з ким тут здивався та хто його заколов на сходах пана Геркера. Чи й ви так думаєте?

— То ніби не зле, але я не тою дорогою пішов би до початку справи.

— І щож би ви зробили?

— О, я не хочу ані трохи впливати на вас! Краще буде, коли кождий з нас піде власною дорогою. Пізнійше можемо порівняти дані і взаїмно доповнити.

-- Добре! — сказав Лєстрад.

— Коли вернете на вулицю Піта й побачите пана Геркера, скажіть йому мій висновок в сії справі. Я думаю, що якийсь небезпечний варят, збожеволілий на пункті Наполсона, склав йому вночі візиту.

Він може з того зробить ужиток для свого допису.

Лєстрад здивовано поглянув на Хольмса.

— Але ж то не є ваше переконання?

Мій приятель усміхнувся.

— Може є, а може й ні. В кождім разі сей висновок зацікавить пана Геркера, а також і абонентів „синдикату центральної преси“. А тепер

ходім, любий Ватсоне. Чекає нас сьогодні велика і напружена праця. З вами, пане Лестраде, дуже хотівби поговорити ще раз о шестій вечером в моїм помешканню на вулиці Бекера.

До того часу хотівби я затримати у себе й фотографію, яку знайшли при замордованім. Може буду примушений просити вас товаришити мені в малій експедиції ще сеї ночі. Тимчасом прощайте і бажаю вам щастя!

Шерльок Хольмс і я разом помандрували на Гатт Стріт, де навідались до склепу братів Гердінґів, у яких було куплено бюст. Якийсь молодий чоловік сказав нам, що пан Гердінґ верне до склепу пополудни, а він сам не може уділити нам ніяких інформацій, бо недавно тільки став на службу. Хольмсові то зіпсуло відразу гумор, але пізніше він сказав.

— Ну що ж, Ватсоне, не можемо сподіватися, щоби все йшло так, як нам хочеться. Мусимо прийти знов пополудни. Ти певно догадуєшся, що я хочу довідатись про походжені тих бюстів.

Тим способом ми моглиби довідатись, чи нема тут якої причини, що пояснювалаби дивну їх долю. А тепер їдьмо на вулицю Кенінґтона до Хедзона, може там чогось довідаємося.

Через годину були ми у власника того склепу. Був то малий, міцний чоловік, лице мав червоне, а темперамент гарячий.

— Так, пане! То сталося у мене — відповів

на питання Хольмса. — Не знаю вправді на-що платимо податки і данини, коли перший ліпший гільтай може закрастися й понищити комусь товар. Дійсно, др. Бернікоут купив у мене два бюсти! То ганьба. Думаю, що се нігілістична справа. Тільки анархисти нищать такі пам'ятки. Від кого набув ті бюсти? Купив у Гольдера в Черч Стріт Степней. Фірма ся знана вже літ зі двайцять. Кільки їх мав? Три. Одного розбито у мене в склепі, а два продав дрові Бернікоутіві. Чи знаю сю фотографію? Так, знаю! То Бепо. Є то італієць, був помічником в склепі. Відійшов від мене минулого тижня і від того часу я про нього не чув. Звідки він прийшов і куди пішов, не знаю. Коли розбито бюста, його вже у мене не було.

— Кращих відомостей від Хедзона ми не могли й бажати, — сказав мій приятель, коли ми відходили. Поїдемо, не відкладаючи до Гольдера в Степней, де ті бюсти роблено. Дуже я був би здивований, колиб там не дістав важних відомостей.

Дорога наша йшла через елегантський Лондон з найкращими готелями та театрами, через дільниці преси та купецтва аж до дільниці над Темзою, де мешкають європейські вигнанці. Тут ми знайшли той різбарський заклад, якого шукали.

Власник закладу, високий німець подав докладні відповіді на всі запитання Хольмса.

В книжках його було записано, що з мармурової голови роботи Девіна було зроблено сотки гіпсових копій. Однак ті три, що їх він продав Морзу Хедзонові, походили з тої самої маси що й бюсти, які продано братам Гердінґ на Гайт Стріт. Сі шість копій нічим не різнились від інших. Дивно йому, що хтось хотів понищити

їх. Фабрична ціна виносить шість шилінгів; купці беруть по дванадцять і більше,

Найголовнішу працю, при виготовленню їх виконують італійці. Все се він оповідав спокійно.

Але як тільки побачив фотографію, змінився, наморщив чоло та почервонів зі злости.

А, се той драбуга! — закричав. — Так, пізнаю його! Ми завжди були солідною фірмою, один тільки раз була у нас поліція і то через сього драба. Було се перед роком. Він заколов когось ножем на вулиці і вернув до праці; поліція прийшла сюди і забрала його. Називався Бепо, назвиска його не знаю. Най мене Бог боронить, щоби я ще коли прийняв чоловіка з таким малпачим лицем. Правда, що робітник з нього був найкращий.

— Яку кару дістав він тоді?

— Поранений не вмер, длятого дістав тільки один рік. Здається мені, що він вже вийшов з в'язниці, але до сього часу ще тут не показувався. Якийсь його брат є тут у нас при роботі; думаю, що він зможе щось більше пояснити.

— Ні, ні! — сказав Хольмс — не кажіть, прошу вас, ні слова його братові. Справа дуже важна і чим більше над тим думаю, тим важнішою вона мені видається.

Коли ми заглянули до книжок, щоб довідатися, коли бюсти продано, я зауважив, що то було третього червня минулого року.

— Чи не памятаєте ви дати ув'язнення Бепа?

— В виказах на виплату напевно є запи-

сано — сказав власник. — Так є, останній раз одержав він платню 20 травня.

— Дякую вам, пане, — сказав Хольмс.

Ще раз попросивши власника, нікому не оповідати про наші розвідки — ми пішли назад.

Було вже пізно, коли нарешті ми змогли вступити до реставрації і трохи перекусити. Коло входу ми побачили окреме видання газети під наголовком: „Страшний випадок на вулиці Піта. Божевільний — душогубцем“. Хольмс взяв газету, шоби перечитати підчас їзди. На двох шпальтах в сенсаційний спосіб був описаний той випадок. Кілька разів Хольмс усміхався.

— Наш приятель Геркер дуже добре сповнив своє завдання, дуже добре! послухай, я перечитаю один уступ: „Із задоволенням можемо ствердити, що в сім випадку не має ніякої різниці думок, бо й пан Лестрад, один із найславніших урядників Скотленд Ярду, й відомий детектив Шерльок Хольмс, зовсім незалежно один від другого, дійшли до згідного висновку, що різні дивні випадки останніх днів, які мали такий трагічний кінець, є скорше ділом божевільного, як злочинця. Всі обставини доказують, що винуватим може бути тільки умислово хорий чоловік“.

— Преса — сказав Хольмс — є дуже цінною організацією, коли хто вміє її використати. А тепер кінчай їсти, вертаймо на Гайт Стріт й побачимо, чого зможемо довідатися у братів Гердінгів.

Власник того великого торговельного дому був чоловік малого росту, рухливий та спритний.

— Так, пане, я вже читав опис тої справи у вечірніх газетах. Пан Геркер не раз у мене купує. Я мав три штуки тих бюстів. Один продав Геркерові, другий — Джону Броуну в Чісвік, третій — п. Зандерфорду в Рідінгу. Тої особи, що на фотографії — ніколи не бачив. Забути її не можна, бо дуже бридка.

В часі розмови з Гердінгом, Хольмс переглядав книжки і робив різні записки; здавався бути задоволений. Нічого правда не сказав, тільки зауважив, що треба спішитись, щоб прийти на умовлене побачення з Лестрадом. Вдома нас чекав уже інспектор Лестрад і нетерпеливо ходив по кімнаті.

З лиця Лестрада пізнали ми, що сьогодні його праця не була даремна.

— Ну і що ж? спитав він. Чи пощастило вам, пане Хольмсе?

— Зробили сьогодні велику роботу, — з усміхом відповів мій приятель. — Відшукали купців та фабрикантів тих бюстів. Можу тепер від початку простежити їх сліди.

— Бюстів? — скрикнув Лестрад. — Так, так, ви маєте свою методи, не смію їй противитись, але думаю, що я кориснійше зужив сей день. Я знаю, хто є забитий.

— Що ви кажете?

— Та викрив причину злочину!

— Знаменито!

— У нас є інспектор Сафрон Хіль, який докладно знає італійську дільницю По хрестику, що його мав забитий на шиї та по брунатному кольорі шкіри я встановив, що то італієць; а Хіль, якого я втягнув до справи, пізнав трупа. Називався він Петро Венучі, родом з Неаполя і є один із найнебезпечніших злочинців в Лондоні. Він є членом мафії; се, як вам відомо — спілка, що має своїм гаслом душогубство. Справа вияснюється так: убийник є також італійцем і належить до мафії. Він мабуть зламав приписи і Венучі стежив за ним, щоб помститися. Фотографія, що її знайшли при трупі, є певно фотографією убийника. Венучі зловив його в тім домі, але в бійці сам одержав смертельний удар. Щож ви про се думаєте, пане Хольмсе?

— Знаменито п. Лестраде, знаменито! — сказав Хольмс. Але чим же ви пояснюєте розбивання бюстів?

— Бюстів?! Чи досі оті бюсти крутяться у вашій голові? Се побічна подробиця; звичайна крадіж; найбільше шість місяців в'язниці! В першу чергу мусимо шукати убийника і ручу вам, що вже всі нитки тримаю в руках.

— Щож ви думаєте найперше зробити?

— Дуже просто. Підемо з інспектором Хілєм до італійської дільниці, вишукаємо сього пташка

при допомозі фотографії та як убийника замкнемо його. Чи підете й ви з нами?

— Думаю, що ні. Здається мені, що ми далеко легше досягнемо нашої цілі. Правда не можу сього напевно сказати, бо зрештою все залежить від одної точки, яка ще не піддається нашій контролі. Але сподіваюся, — навіть заложивсяби, — що як би ви сеї ночі прилучились до нас, я помігби вам зловити його.

— В італійській дільниці?

— Ні. Знаю адресу в Чісвіку, де, думаю, ми його скорше зловимо. Як би ви згодились йти сьогодні з нами до Чісвіка, то даю слово, що завтра піду з вами до італійської дільниці. А тепер треба нам всім трохи відпочити. В дорогу рушимо перед одинайцятю, а вернемо мабуть перед світом. Ідьте з нами, п. Лестраде, а тимчасом відпочніть трохи на сій софі. Заклич, Ватсоне, післанця, бо я мушу негайно вислати дуже важний лист.

Цілий вечір Хольмс перекидав на горищі старі газети. Коли зійшов на діл, то мав тріюмфуючу міну, але нам про висліди своєї роботи нічого не сказав. Що ж до мене, то я хоч і знав його методу, однак також не міг зрозуміти остаточної цілі його зусиль, але я був певний, що Хольмс хоче зловити злочинця, коли він буде красти котрийсь із двох позісталих ще бюстів. Один з них, як я собі пригадував, знаходився

в Чісвіку. Без сумніву ми мали зловити злочинця на гарячій учинку; я тільки подивляв мудрість мого приятеля, що навмисне пустив до вечірніх газет неправдиву чутку, щоб злочинець міг й далі спокійно займатися своїм ремеслом. Тому то я й не був здивований, коли Хольмс порадив мені взяти із собою револьвер. Сам же він взяв пістолет.

О 11-тій годині вночі приїхав за нами фіякер. Скоро дісталися ми до мосту через Темзу, де візник стримав коней. Звідти йшли ми ще трохи пішки й вийшли на вулицю з малими домиками і гарними городами. При вході до одного з них був напис: віля Лябурнум. Мешканці видно вже спали, бо скрізь було темно, тільки через маленьке віконце над брамою світло падало на стежку. Густий деревляний паркан що відділював город від вулиці, кидав чорну тінь до середини подвір'я.

Тут ми сховались.

— Боюсь, що прийдеться довго чекати — прошепотів Хольмс. — Добре, що нема дощу. Думаю, що для скорочення часу навіть курити не можна, щоб не виявити себе. За те маємо найкращі вигляди, що труд наш винагородиться.

Не прийшлося нам так довго чекати, як припускав Хольмс. В короткім часі, хоч не чути було ніякого шелесту, несподівано відчинилася

фіртка городу. Якась спритна, як малпа, темна постать почала підходити стежкою до дому.

Ми бачили, як вона перебігла по освітленій смузі, а потім зникла в тіні дому. Настала довша павза, відтак дався чути якийсь скрипучий відголос. Відчинилось вікно. Знов павза — і злочинець вліз у вікно. Через хвилю побачили ми світло від ліхтарки. Здається, що вломник не знайшов того, чого шукав, бо незабаром світло появилось в другім, потім в третім вікні.

— Тепер підійдемо тихенько під відчинене вікно — прошепотів Лестрад. — Схопимо його, як зійде на діл.

Не встигли ми виконати його пораду, як злодій вискочив через вікно. Коли він підійшов під світло, що падало з вікна над брамою, ми побачили, що він несе щось біле під боком Крадькома оглянувся. Тиша на безлюдній вулиці дала йому певности. Поклав добичу на землю і зараз почувся сильний тріск. Чоловік сей стояв до нас спиною і так занявся своєю роботою, що не помітив, як ми сунулися по траві. Як тигр кинувся Хольмс йому на карк, а ми в ту ж хвилю схопили його за руки і наклали кайдани.

Коли ми поклали його навznak, на нас дивилося бридке жовте лице з викривленим від гніву рисами. По малпачому обличчю я зараз пізнав чоловіка, що його фотографію ми мали.

Хольмс залишивши нам нашого полоненого, схилився і дуже пильно розглядував черепки білого предмету, що його злодій вкрав та потовк. Був се такий самий бюст Наполсона, який ми бачили рано, і так само побито його на кавалки. Хольмс кождий кавалок підносив до світла, але ні один з них нічим не ріжнився від других.

Не встиг Хольмс скінчити свої досліди, як показалося нове світло і зараз хтось відчинив браму. Був се власник того дому, веселий, здоровий чоловік в одному біллі.

— Пан Броун? — спитав Хольмс.

— Я самий, мій пане, а ви певно Шерльок Хольмс? Ваш лист я отримав і зробив все, як ви писали. Позамикав усі двері та спокійно чекав, що буде далі. Тішуся, що ви злапали сього птаха. Чи не мігби я вас просити вступити до мене і трохи покріпитися?

Однак Лестрад бажав, як найскорше замкнути свого полоненого. Через те ми довго й не затримувались тут.

За кілька хвиль надіхав наш фіякер і ми разом вернули до Лондону. Злочинець сидів мовчки, вдивляючись в нас страшним поглядом, а коли випадково моя рука опинилась близько його зубів, схопив її, як дикий звір. При трусі його не знайдено нічого, крім кількох монет та ножа, подібного до штилету; на ножі було видно трохи свіжої крові,

— Все инше скоро зясується — сказав Лестрад, коли ми вже розходились — Хіль знає цілу сю компанію. Зобачите, пане, що моя теорія що до мафії правильна і пояснює цілу ту справу. Тимчасом сердечно дякую вам за скоре та уміле затримання убийника. Однак справа ще не в цілком ясною для мене.

— Для докладного вияснення маємо тепер трохи запізню пору — відповів Хольмс. — Зрештою і для мене один пункт ще не зовсім ясний. Але сей випадок вартий того, щоби його простежити аж до кінця. Як би ви захотіли прийти до мене завтра о шестій годині вечером, я доведу вам, що ви до сього часу справи не розумієте; вона не має прикладу в історії злочинів. Якби я коли будь дозволив тобі, Ватсоне, дальше описувати пригоди мого життя, то ся історія про тість Наполеонів булаб одною з найцікавійших.

Коли увечері Лестрад прийшов до нас, то мав уже багато відомостей про нашого полоненого. Імя його правдоподібно було Бепо, назвиско покищо невідомо. Се знаний гільтай з італійської дільниці, але передтим був зручним та працюватим різьбярем; вступив на лиху дорогу і два рази сидів у вязниці — раз за крадіж, а вдруге — пробив ножем когось. Добре знає англійську мову. Причини нищення бюстів невідомі, бо він не хоче пояснити сю справу. Однак поліція довідалась, що сі бюсти робив він

сам, як працював у Гольдера. Хольмс прислухався до тих подробиць, які в більшості були нам відомі, але я, знаючи свого приятеля дуже добре, бачив, що думки його далеко. Видно було, що він нетерпеливиться і очікує. Нарешті хтось задзвонив. Хольмс зірвався з крісла, очі йому заблищали. Ми почули кроки і до нас увійшов якийсь старий пав із сивою бородою. В руках у нього була стара подорожна торба, яку він обережно поставив на стіл.

— Чи я застаю pana Шерльока Хольмса?

Приятель мій з усмішкою поклонився й сказав:

— Чи маю приємність бачити pana Зандерфорда?

— Так, мій пане, на жаль, я трохи запізнився, бо не було доброго получення потягів. Ви мені писали про бюст, який є в мене.

— Так.

— Маю ваш лист при собі. Ви пишете, що купилиб бюст Наполеона, роботи Девіна і заплатилиби мені 10 фунтів стерлінгів. Чи так?

— Так.

— Ваш лист трохи мене здивував. Я не розумію звідки ви знаєте, що я маю той бюст.

— Очевидно, що се мусіло здивувати вас. Однак поясню, що се дуже просто. Пан Гердінг, власник фірми братів Гердінг, сказав мені, що то ви купили останній бюст певного моделю і подав мені вашу адресу.

— Добре. А чи сказав він вам й ціну?

— Ні.

— Хоч я чоловік і незаможний, але чесний. Сей бюст коштує мене 20 шилінгів. Кажу се перше, ніж дістану від вас 10 фунтів,

— Слава вам за вашу чесність, але я вже раз приобіцяв вам ту суму і хочу того додержати.

— Дякую! ви поводитися, як джентельмен. Бюст я привіз з собою.

Старий добродій відкрив торбу і вийняв з неї таку саму копію бюста Наполєона, яку ми вже кілька разів бачили потовченою. Хольмс дістав з кишені та поклав на стіл десятьфунтовий банкнот.

— Чи будете так ласкаві, пане Зандерфорд, в присутности сих свідків підписати сього листа. В ньому зазначено, що всі права що до сього бюсту переходять на мене. Як бачите, я чоловік обережний, бо не можна наперед знати, що статиметься. Дякую вам, ось ваші гроші. Бувайте здорові.

Як тільки гість наш вийшов, Хольмс вийняв із шуфляди сервету та розстелив її на столі. Потім поставив на ній куплений бюст. Вкінці взяв пістолет і вистрілив просто в голову Наполєона. Фігура розпалася на кавалки, які Хольмс уважно розглядав. Нагло Хольмс задоволено крикнув і підняв до гори кавалок, в якому стирчав круглий темний предмет.

— Мої панове, — сказав Хольмс тріюмфуючи — дозвольте показати вам знамениту чорну перлу родини Борджія!

Лестрад і я кілька хвиль не могли й слова вимовити: так були здивовані; нарешті мимоволі зачали голосно плескати в долоні, як в театрі при закінченню вистави. Легкий румянець появився на блідому обличчю мого приятеля і він вклонився, як артист, дякуючи публиці за оплески. Хольмс не любив прилюдної похвали, але його глибоко зворушила мимовільна та щира похвала приятелів.

— Так, мої приятелі, се найславніша в світі перла — сказав. — Я мав щастя цілим рядом льогічних висновків простежити її від спальні князя Кольони, де вона пропала, аж до середини сього бюста. Ви певно пригадуєте собі, пане Лестраде, якою голосною була крадіж сього дорогоцінного клейноду та як вся льондонська поліція старалася віднайти його. І я був при тім, але не зміг вияснити сеї справи. Підозріння пало на молоду італійку, служницю графині. Але не можна було їй нічого закинути, як тільки те, що мала в Льондоні брата. Дівчина називалася Люкреція Венучі, а той Петро, що його минулої ночі забито, був власне її братом. Шукав я в старих газетах різних дат і вкінці переконався, що перла зникла два дні до ув'язнення Бепа. Його шукали тоді з приводу якоїсь бійки і зло-

вичи в майстерні як раз в хвилі, коли викінчував сі бюсти. Все, що було потім ви, легко зрозумісте. Бепо мав перлу у себе. Може вкрав її в Петра, може був спільником його, а може й посередником між братом та сестрою. Се не змінює справи. Найважніше є те, що він мав перлу в себе, як його ловила поліція. Він прибіг до майстерні, знаючи, що його за кілька хвиль будуть трусити і знайдуть перлу. Тут зобачив шість бюстів Наполсона, що сушилися на ганку. Один з них був ще м'який. Не надумуючись, Бепо, як вправний робітник, зробив малу дірку в м'яккім ще бюсті. Сховавши туди перлу, він зручним рухом замастив дірку. Се був знаменитий сховок. Ніхто не міг в тім місці ані шукати, ані знайти перлу. За поранення чоловіка мусів Бепо цілий рік пересидіти у в'язниці. Під той час сі бюсти розійшлися по цілому Лондоні. Він і сам не знав, в яким бюсті сховав дорогоцінність. Віднайтиж перлу міг тільки, розбиваючи по черзі усі шість бюстів. Бепо з великим запалом та впертістю почав розшукувати бюсти. Від якогось земляка, що працював в майстерні Гольдера він довідався, кому ті бюсти продані. Тоді почав він вкрадатись то до одного, то до другого власника бюстів. Так попав він і до Геркера, де здибався з Петром, який вимагав від нього перли. Прийшло до бійки і Бепо забив його.

— Як що Бепо був спільником, то чомуж Петро носив при собі його фотографію?

— Щоби легше відшукати, колиб прийшлося розпитувати про нього. Другої причини не могло бути. По тім вчинку мусів Бепо прискіпати свої пошукування, бо припускав, що поліція може довідатися про його таємницю. Я не знав, розуміється, чи знайшов він перлу в бюсті Геркера, як рівнож не знав, що він саме шукав перлу. Одне тільки було мені ясно, що він чогось шукав, бо инакше розбивавби бюсти, не шукаючи світла. Бюст Геркера був четвертим. Осталося ще два. Я припускав, що він перше візьметься до бюста, що був у місті; отже я написав листа до господаря того дому, попередивши його про те, що мало статись. Ми там і зловили Бепо. Тоді то я переконався, що тут ходить про перлу Борджія. Назвиско забитого лучило обидва випадки. Позістав ще один бюст в Рідінгу: в ньому мусіла бути перла. Я при вас купив той бюст. А ось і перла!

Хвилю ми мовчали.

— Бачив я вас при роботі в різних випадках, пане Хольмсе, — сказав Лестрад — але ніколи, оскільки собі пригадую, ви не виявили стільки бистроумности та сприту. Ми в Скотленд Ярді не задримо вам. Навпаки пишаємося вами. І коли ви вступите до нас завтра, всі ми — від найстаршого інспектора до звичайного поліціанта повітаємо вас.

— Дякую вам — скавав Хольмс — сердешно

Дякую!

При тих словах він відвернувся і здавалося мені, що був зворушений більше, як колибудь. Однак за хвилию знову був зимний і спокійний, як завсіди.

— Сховай перлу до шафи, Ватсоне. Прощайте, пане Лестраде! Якби ви знову мали яку цікаву справу, я з охотою поможу вам розв'язати її.

ВИДАВНИЦТВО

„Бібліотека для всіх“

має випустити дешеві книжки:

- I. - Серія „Незвичайні пригоди“.
- II. - Серія „Драматичні твори“.
- III. - Серія „Красне письменство“.

Адреса видавництва:

„Бібліотека для всіх“

В. Завадський. Львів, Ринок 43.

Досі вийшли **КОНАН ДОЙЛЯ**:

- 1) Душогубство в Абей Грендж,
- 2) Пестра стяжка,
- 3) Захований клейнод,
- 4) Чоловік з близною,
- 5) Відтятий палець,
- 6) Шість Наполеонів.

**Друкується і готується до друку оповідання
тогож автора :**

Дивна посада, Клюб рудоволосих, Остання
загадка, Чорний Петро, Танцюючі фігурки,
Пять помаранчевих кісток, Родовий спадок,
Лікар та його пацієнт, Пурпурові Буки,
Друга кривава пляма, Порожній дім та інші.